

УДК 338.439.223

Ю. М. Марчук,
к. с. н., завідувач кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції, Національний
університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.22.47

ЕКВІВАЛЕНТНЕ ВИЛУЧЕННЯ ЛІСОРЕСУРСНОЇ РЕНТИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЛІСОГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Yu. Marchuk,
Candidate of agricultural Sciences, head of the Department of botany, dendrology
and forest selection, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

EQUIVALENT WITHDRAWAL OF FOREST RESOURCE RENT AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM OF FORESTRY IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION

У статті обґрунтовується необхідність забезпечення еквівалентного вилучення лісоресурсної ренти як важливої складової фінансово-економічного механізму лісогосподарювання в умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. Встановлено, що у структурі загальних надходжень природно-ресурсної ренти (рентна плата за користування надрами, за спеціальне використання лісових ресурсів, за спеціальне використання води) до бюджетів сільських територіальних громад частка рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у 2017 році становила 74,7%. Результати аналізу вилучення та розподілу лісоресурсної ренти показали, що у 2017 році порівняно з 1999 роком реальні надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (надходження у порівнянних цінах) до сільських бюджетів збільшилися в 6,9 разу, що свідчить про посилення впливу рентних регуляторів діяльності постійних лісокористувачів на рівень соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад. Виявлено, що має місце високий рівень рентної спрямованості системи фіскального регулювання діяльності постійних лісокористувачів, що пояснюється високою часткою рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у структурі сплачених податків, зборів та обов'язкових платежів державними лісогосподарськими підприємствами. Встановлено, що інституціоналізація земельного податку на лісові землі призведе до надмірного фіскального навантаження на постійних лісокористувачів і змушуватиме останніх інтенсифікувати використання наявних деревних ресурсів, що негативним чином відобразиться на продуктивності і якісному складі лісів. Обґрунтовано, що для уникнення надмірного фіскального навантаження діяльності лісогосподарських підприємств і забезпечення зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів необхідно у короткостроковій та середньостроковій перспективі розширити базу стягнення природно-ресурсної ренти за рахунок перегляду ставок оподаткування спеціального використання всіх без винятку природних ресурсів, включаючи земельні, лісові, водні та мінерально-сировинні.

The article substantiates the need to ensure the equivalent withdrawal of forest resource rent as an important component of the financial and economic mechanism of forestry in the conditions of decentralization of power and reform of local government. It is established that in the structure of total revenues of natural resource rent (rent for subsoil use, for special use of forest resources, for special use of water) to the budgets of rural territorial communities, the share of rent for special use of forest resources in 2017 amounted to 74.7%. The results of the analysis of the withdrawal and distribution of forest resources showed that in 2017, compared to 1999, the real income of rent for special use of forest resources (revenues in comparable prices) to rural budgets increased by 6.9 times. This indicates the strengthening of the influence of rental regulators of permanent forest users on the level of social and economic development of rural territorial communities. It is revealed that there is a high level of rent orientation of system of fiscal regulation of activity of constant forest users that is explained by a high share of rent for special use of forest resources in structure of the paid taxes, charges and obligatory payments by the state forest enterprises. It is established that the institutionalization of the land tax on forestland will lead to excessive fiscal burden on permanent forest users and force the latter to intensify the use of

available wood resources, which will adversely affect the productivity and quality of forests. It is proved that in order to avoid excessive fiscal burden of forest enterprises and ensure the growth of tax revenues to local budgets it is necessary in the short and medium term to expand the base of recovery of natural resource rent by revising the tax rates of special use of all natural resources, including land, forest, water and mineral resources.

Ключові слова: лісоресурсна рента, фінансово-економічний механізм, територіальні громади, місцеві бюджети, сільські території, постійні лісокористувачі.

Key words: forest resource rent, financial and economic mechanism, territorial communities, local budgets, rural territories, permanent forest managers.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Тривалий період розподіл рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів відбувався в напрямі концентрації у Державному бюджеті України і лише її мізерна частка надходила до місцевих бюджетів. Це не дозволяло ув'язувати темпи та обсяги господарського освоєння природної сировини в межах територіальних громад з пріоритетами соціально-економічного піднесення, в тому числі й стосовно реалізації проектів розвитку сільських населених пунктів.

Однак в останні роки пріоритети в розподілі окремих видів природно-ресурсної ренти суттєво змінилися та отримали місцеву спрямованість і значно більша її частка порівняно з попередніми роками почала спрямовуватися в місцеві бюджети, зокрема в сільські бюджети. Це повною мірою стосується вилучення та розподілу рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (лісоресурсної ренти).

Прийняття 10.07.2018 р. Закону України №2497 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств" [4], який запроваджує земельний податок на лісові землі в Україні і фактично призводить до подвійного навантаження на постійних лісокористувачів, змушує вдаватися до обґрунтування нових підходів стосовно еквівалентного вилучення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів як вагової складової фінансово-економічного механізму лісогосподарування в умовах децентралізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальні питання еквівалентного вилучення лісоресурсної ренти в останні роки піднімаються в наукових працях вітчизняних вчених та практиків, зокрема В. Холявки (встановлення

обґрунтованої величини кореневої плати за деревину як важливого інструменту лісової політики і екологізації лісового сектора економіки) [9], А. Карпука (визначення пріоритетів диференціації та диверсифікації інструментів фіскального регулювання лісокористування) [5—7], О. Дзюбенка (формування фіскального інструментарію вилучення лісоресурсної ренти в системі інвестиційно-інноваційного забезпечення відтворення лісових екосистем) [3], Н. Котляревської (вдосконалення оподаткування спеціального використання лісових ресурсів) [8], В. Голяна та О. Шубалого (трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності) [2], О. Веклич (використання екосистемного підходу до оцінювання економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища) [1], але не повною мірою обґрунтованими є підходи стосовно еквівалентного вилучення лісоресурсної ренти в умовах поглиблення децентралізації.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування авторського підходу до забезпечення еквівалентного вилучення лісоресурсної ренти як магістрального елемента фінансово-економічного механізму лісогосподарування в умовах децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування, а також інституціональних суперечностей фіскального регулювання діяльності постійних лісокористувачів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У структурі загальних надходжень природно-ресурсної ренти (рентна плата за користування надрами, за спеціальне використання лісових ресурсів, за спеціальне використання води) до бюджетів сільських територіальних громад частка рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у 2017 році становила 74,7%. Виходячи з того, що сільські території є основним ареалом концентрації лісових

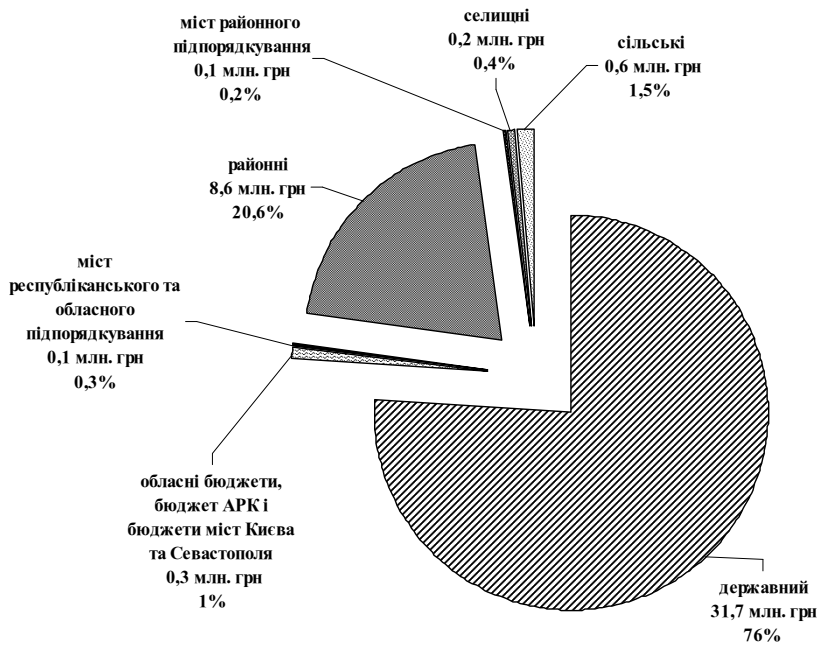

Рис. 1. Структура надходжень збору за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України в розрізі бюджетів у 2000 році

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України.

благ, можна констатувати факт еквівалентного вилучення та збалансованого розподілу лісоресурсної ренти з прив'язкою до місцевих потреб.

45,1 млн грн рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів було спрямовано до бюджетів новостворених об'єднаних територіальних громад.

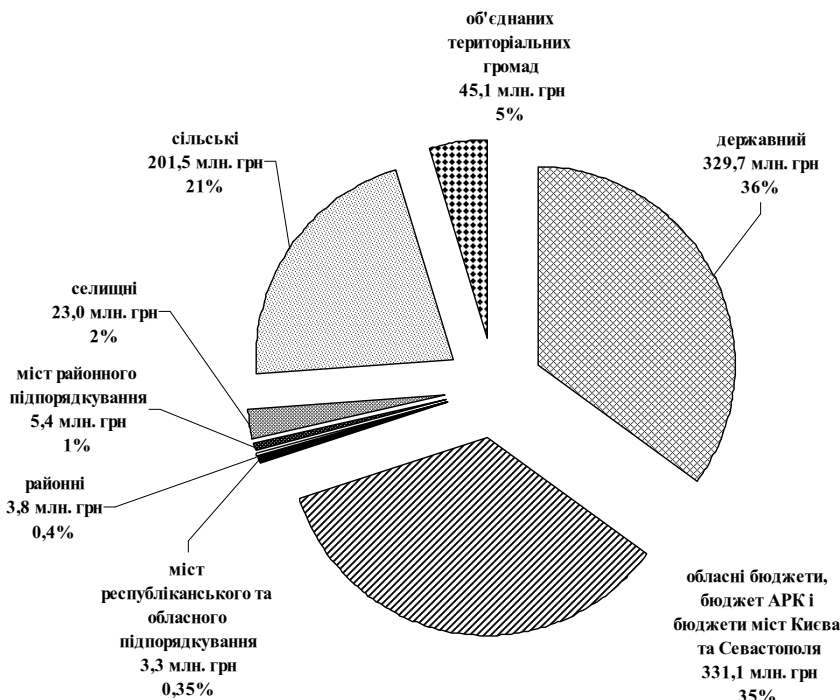

Рис. 2. Структура надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до Зведеного бюджету України в розрізі бюджетів у 2017 році

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України.

Якщо проаналізувати структуру надходжень рентної плати (до 2015 року збору) за спеціальне використання лісових ресурсів в розрізі бюджетів у 2000 та 2017 роках, то чітко відслідковується перенесення центру тяжіння в розподілі лісоресурсної ренти із загальнонаціонального на регіональний та місцевий рівні (рис. 1 та 2).

Якщо у 2000 році до Державного бюджету України надходило 76% (31,7 млн грн) лісоресурсної ренти, то до обласних бюджетів спрямовувався всього 1% (0,3 млн грн), селищних — 0,4% (0,2 млн грн), сільських — 1,5% (0,6 млн грн).

Натомість у 2017 році до Державного бюджету України надійшло 36% (329,7 млн грн), до обласних бюджетів — 35% (331,1 млн грн), сільських бюджетів — 21% (201,5 млн грн). Також у 2017 році

Тобто у 2017 р. порівняно з 2000 роком зрушення в структурі надходжень рентної плати (збору) за спеціальне використання лісових ресурсів демонструють чітко виражену тенденцію посилення розподілу лісоресурсної ренти з прив'язкою до території концентрації суб'єктів лісгосподарської діяльності. Тобто лісозабезпечені регіони та територіальні громади, в першу чергу, сільські, на територіях котрих концентрується переважна площа лісових земель, почали отримувати значно більше лісоресурсної ренти порівняно з початком 2000 років.

Якщо у 1999—2002 роках питома вага надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих (обласних, районних, міських, селищних та сільських) бюджетів в структурі надходжень даного виду платежів до Зведеного бюджету України коли-

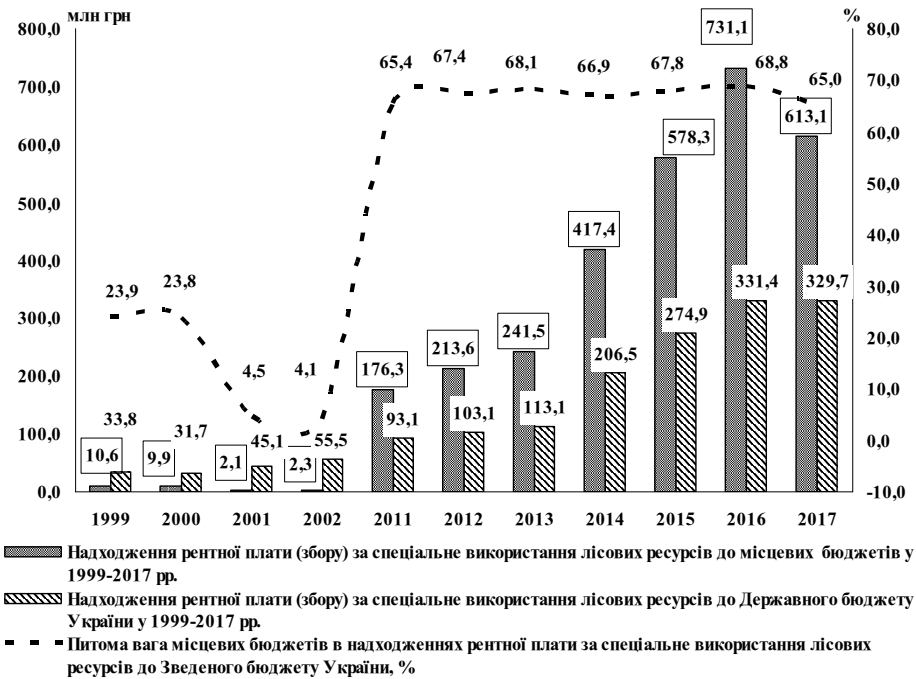

Рис. 3. Надходження рентної плати (зборів) за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих бюджетів та їх питома вага в надходженнях цього природно-ресурсного платежу до Зведеного бюджету України

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України.

валася в інтервалі 4,1—23,9% (рис. 3), то у 2011—2017 роках вона становила вже 65,0—68,8%. Зокрема у 2017 році порівняно з 2011 роком обсяг надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місце-

вих бюджетів України збільшився в 3,5 разу, порівняно з 2014 роком — на 195,7 млн грн.

Підтвердженням посилення місцевої спрямованості розподілу лісоресурсної ренти є також питома вага рентної плати за спеціальне

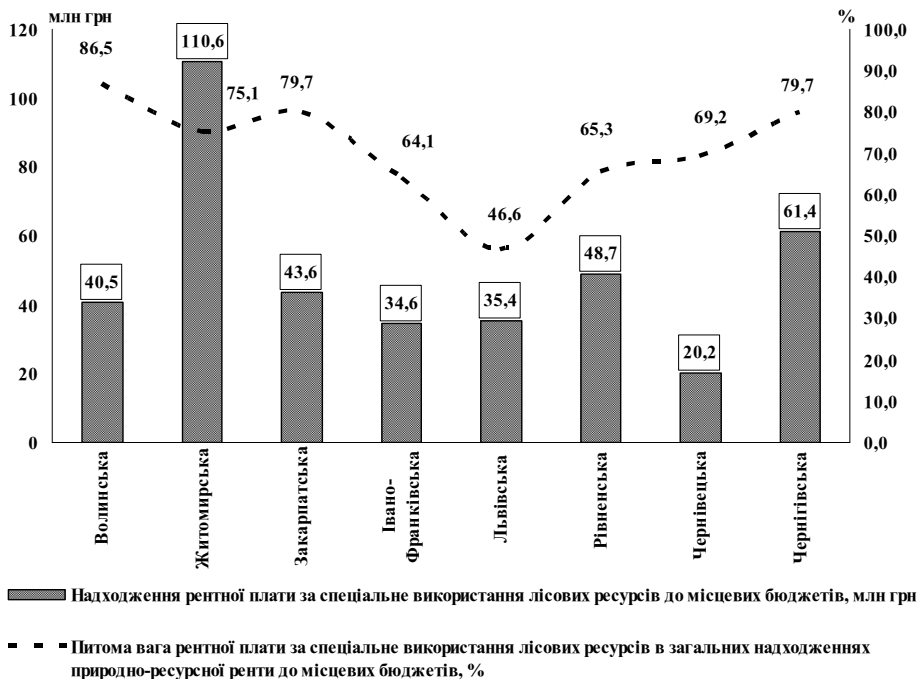

Рис. 4. Надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до місцевих бюджетів у розрізі лісозабезпечених регіонів у 2017 році

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

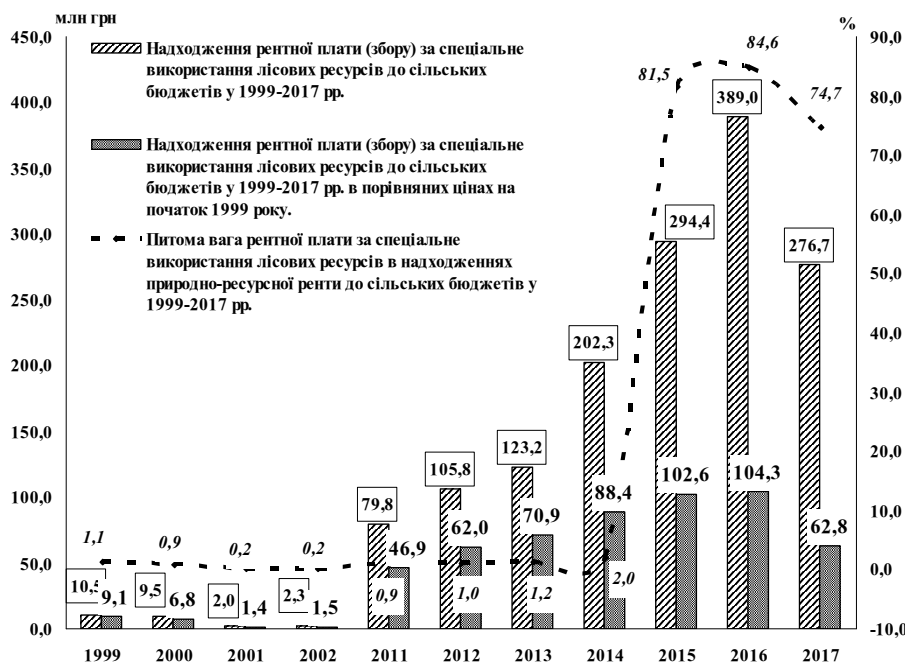

Рис. 5. Надходження рентної плати (зборів) за спеціальне використання лісових ресурсів до сільських бюджетів та їх питома вага в надходженнях природно-ресурсної ренти

Джерело: розраховано за даними Міністерства фінансів України.

використання лісових ресурсів у загальних надходженнях природно-ресурсної ренти до місцевих бюджетів у найбільш лісозабезпечених регіонах (рис. 4).

Зокрема у 2017 році до місцевих бюджетів надійшло рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у Волинській області

86,5 млн грн (40,5% від загальних надходжень природно-ресурсної ренти до місцевих бюджетів), у Житомирській — 75,1% (110,6 млн грн), у Закарпатській — 43,6 млн грн (79,7%), у Івано-Франківській — 34,6 млн грн (64,1%), у Львівській — 35,4 млн грн (46,6%), у Рівненській — 48,7 млн грн (65,3%), у Чернівецькій — 20,2 млн грн (69,2%), у Чернігівській — 61,4 млн грн (79,7%). Отже, у лісозабезпечених регіонах у 2017 році рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів становить більше половини всіх надходжень природно-ресурсної ренти до місцевих бюджетів.

Про посилення місцевої спрямованості розподілу рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів свідчить також динаміка надходжень даного виду природно-ресурсної ренти до сільських бюджетів. Якщо у 1999 році в сільські бюджети надходило лише 10,5 млн грн лісоресурсної ренти, у 2011 році — 79,8 млн грн, у 2014 році — 202,3 млн грн, то у 2016 році — 389 млн грн. В цілому у 2017 році порівняно з 1999 роком номінальні надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у сільські бюджети збільшилися більш як у 26 разів, порівняно з 2011 роком — в 3,5 разу (рис. 5).

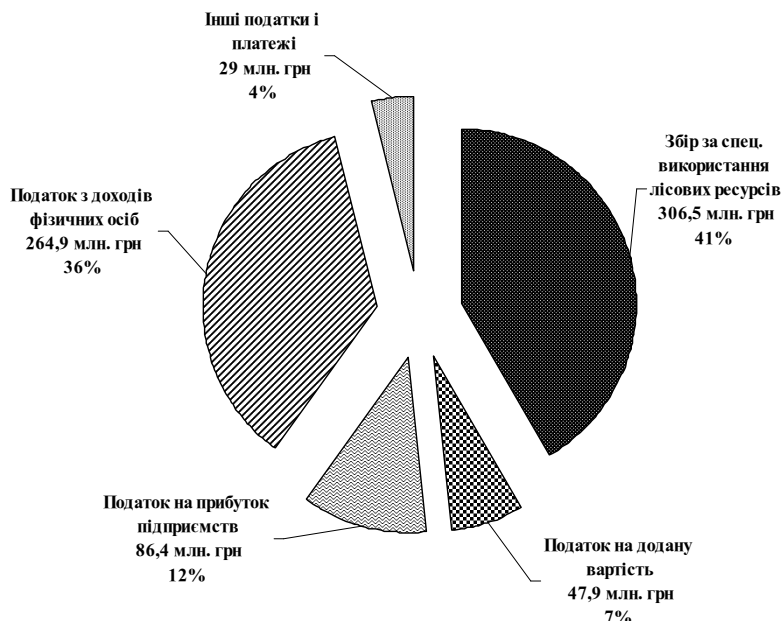

Рис. 6. Структура сплачених підприємствами, підпорядкованими Державному агентству лісових ресурсів України, податків, зборів та обов'язкових платежів до Зведеного бюджету України у 2013 році

Джерело: розраховано за даними Державного агентства лісових ресурсів України.

Значне зростання номінальної величини надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів до сільських бюджетів також вплинуло на реальну величину надходжень цього виду платежів до бюджетів сільських територіальних громад, про що свідчить динаміка надходжень лісоресурсної ренти до названих бюджетів у порівнянних цінах на початок 1999 року (обсяг надходжень рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у сільські бюджети в порівнянних цінах на початок 1999 року визначався шляхом ділення номінальної величини цього виду рентної плати за відповідний рік на кумулятивний індекс цін виробників, що дало можливість усунути вплив кількісних чинників, у першу чергу, інфляційно-девальваційних коливань).

Зокрема у 2017 році порівняно з 1999 роком реальні надходження рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (надходження у порівнянних цінах) до сільських бюджетів збільшилися в 6,9 разу, що свідчить про посилення впливу рентних регуляторів діяльності постійних лісокористувачів на рівень соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад.

Квінтесенцією високого рівня рентної спрямованості системи фіскального регулювання діяльності постійних лісокористувачів є значний обсяг та висока частка рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в структурі сплачених податків, зборів та обов'язкових платежів державними лісогосподарськими підприємствами. Якщо у 2013 році підприємствами, підпорядкованими Державному агентству лісових ресурсів України, до Зведеного бюджету України було сплачено 306,5 млн грн збору за спеціальне використання лісових ресурсів, то у 2017 році — 826 млн грн. Зменшення питомої ваги рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в загальних надходженнях податків, зборів та обов'язкових платежів до Зведеного бюджету України у 2017 році порівняно з 2013 роком (питома вага зменшилася з 41 до 21 %) пов'язується із значним зростанням інших видів податків, зборів та обов'язкових платежів (рис. 6 та 7).

Зокрема надходження податку з доходів фізичних осіб, який сплачують підприємства, підпорядковані Державному агентству лісових ресурсів України, у 2017 році порівняно з 2013 роком виросли у 3,5 разу, податку на прибуток підприємств — на 29,4 млн грн. Але найбільш

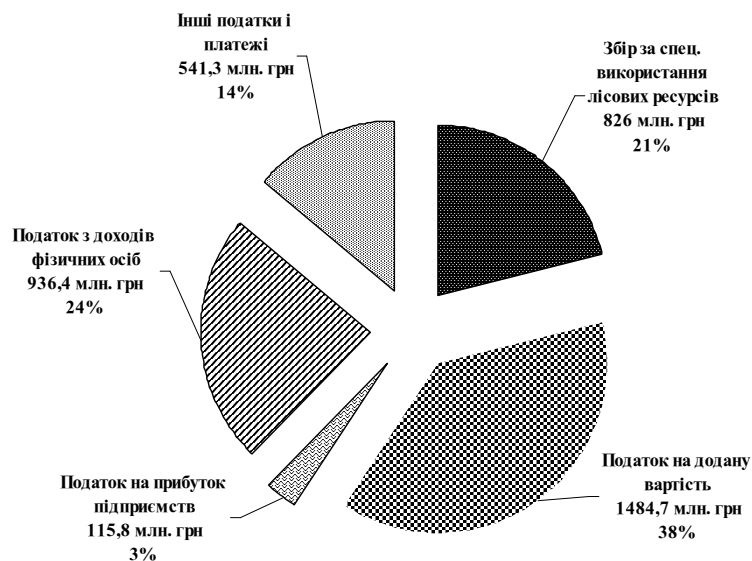

Рис. 7. Структура сплачених підприємствами, підпорядкованими Державному агентству лісових ресурсів України, податків, зборів та обов'язкових платежів до Зведеного бюджету України у 2017 році

Джерело: розраховано за даними Державного агентства лісових ресурсів України.

детермінуючий вплив на зрушення в структурі сплачених підприємствами, підпорядкованими Державному агентству лісових ресурсів України, податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджетів різного рівня зіграло багаторазове зростання податку на додану вартість.

Закон України № 2497 "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств", вводячи земельний податок на лісові землі, посилює фіскальне навантаження на постійних лісокористувачів, які й так, як показує приведений аналіз, забезпечують лівову частку надходжень природно-ресурсної ренти до місцевих, у першу чергу, сільських бюджетів.

У відповідності із цим законодавчим актом, ставки земельного податку за лісові землі коливаються в інтервалі 0,1—5% від нормативної грошової оцінки даної категорії земель (авт.: враховуючи те, що нормативну грошову оцінку лісових земель не проведено за базу нарахування даного фіскального платежу планується брати нормативну грошову оцінку 1 га ріллі у відповідній області) і визначаються рішенням територіальних громад. Введення названого податку на порядок збільшує фіскальне навантаження на постійних лісокористувачів, оскільки вони вже сплачують рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів і весь набір прямих та непрямих податків й інших обов'язкових платежів.

Ініціатори введення додаткового фіскального інструменту таким чином сподіваються підвищити надходження до бюджетів базового рівня, щоб посилити фінансову спроможність територіальних громад. Водночас вони не врахували наскільки деструктивним буде вплив введення земельного податку за лісові землі на постійних лісокористувачів, які вже пережили не одну фазу посилення фіскального навантаження. Незважаючи на це державні лісогосподарські підприємства залишаються основними бюджетонаповнюючими організаціями в лісозабезпечених регіонах і фактично є центрами ділової активності в адміністративних районах Карпатського та Поліського економічних районів.

Пропонована шкала ставок земельного податку на лісові землі є дуже високою і в разі її інституціоналізації призведе до надмірного фіскального навантаження на постійних лісокористувачів і змушуватиме останніх інтенсифікувати використання наявних деревних ресурсів, що негативним чином відобразиться на продуктивності і якісному складі лісів. Задля забезпечення беззбиткової діяльності лісгоспи будуть змушені піднімати відпускні ціни на заготовлену деревину, що поглибить цінові диспропорції у всіх фазах лісопродуктового ланцюга та призведе до згортання потужностей у деревообробному сегменті лісового сектора національної економіки та значного подорожчання дров паливних для населення, що особливо ризиковано в осінньо-зимовий період, особливо при високій вірогідності подорожання газу. Таким чином, самовільні рубки для заготівлі дров (і не тільки) можуть значно вирости — особливо в комунальних лісах, лісах на землях запасу, які ні за ким не закріплені і не мають охорони (орієнтовно їх площа біля 0,5 млн га). Будуть дорубуватись полезахисні смуги, які для місцевого населення є чи не єдиним джерелом неконтрольованих лісозаготівель.

Також підвищення рівня затратності ведення лісового господарства та роботи деревообробних підрозділів лісогосподарських підприємств призведе до скорочення кількості працюючих, а це негативним чином відобразиться на рівні доходів місцевих жителів та домогосподарств, а також зменшить надходження податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів. Якщо врахувати, що середня оціночна вартість ріллі біля 30 000 грн за 1 га, а якраз по ціні ріллі буде обраховуватись податок на лісові землі, то при встановленні його в розмірі 1 % навантаження на 1 га лісових зе-

мель складе 300 грн, що в цілому по державі становитиме 3 млрд грн. Але ж такий податок не можна справляти із земель заповідників, захисних насаджень Півдня і Сходу, де фактично не має лісозаготівель, та й лісові масиви в віці до 40 років експлуатаційної деревини не дають.

Однозначно для сільських територій, де, як правило відсутні центри інвестиційної та ділової активності, але є значні запаси природної сировини, покращення фінансової спроможності громад значною мірою залежить від удосконалення системи адміністрування природно-ресурсної ренти.

У короткостроковій та середньостроковій перспективі розширення бази стягнення природно-ресурсної ренти має відбуватися за рахунок перегляду ставок оподаткування та принципів міжбюджетного розподілу рентної плати за спеціальне використання всіх без винятку природних ресурсів, включаючи земельні, лісові, водні та мінерально-сировинні.

Зокрема потрібно завершити процес законодавчого оформлення передачі у власність територіальних громад земель сільськогосподарського призначення державної власності поза межами населених пунктів, що на порядок збільшить величину земельних комунальних активів і розширить можливості місцевого самоврядування стосовно передачі цих активів в оренду, а відтак сформулюються передумови для розширення бази стягнення орендної плати за користування земельними ділянками у бюджеті базового рівня.

Необхідно провести інвентаризацію місцевих родовищ корисних копалин, що дасть можливість ідентифікувати реальні обсяги використання мінерально-сировинних ресурсів і підвищити результативність адміністрування рентної плати за користування надрами. Вже давно визріла необхідність наведення ладу в царині оренди водних об'єктів місцевого значення, що також містить значний потенціал стосовно підвищення на порядок надходжень орендної плати до місцевих бюджетів за користування даною складовою природного багатства.

За таких умов буде реально можливим сценарій збільшення надходжень природно-ресурсної ренти у місцеві бюджети, в першу чергу, сільські, що передбачатиме еквівалентне вилучення ренти та її збалансований розподіл за використання всіх складових місцевого природно-ресурсного потенціалу і унеможливить "фіскальний перегин" у рентному оподаткуванні постійних лісокористувачів, що збереже основну структуру утворюючу та бюджетона-

повнюючу галузь Карпатського та Поліського регіонів, а для Півдня та Сходу — забезпечить умови для безперервного та невиснажливого ведення лісового господарства.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Виходячи з приведеного аналізу основних тенденцій вилучення та міжбюджетного розподілу лісоресурсної ренти, а також виявлених резервів наповнення бюджетів територіальних громад за рахунок природно-ресурсної ренти, можна стверджувати, що норму Закону № 2497, яка передбачає введення земельного податку на лісові землі, необхідно вилучити як таку, що суперечить класичним лекалам фіскальної політики, оскільки постійні лісокористувачі вже сплачують рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів, частка якої у 2013—2017 роках коливалася в інтервалі 20—40% від загального обсягу сплачуваних вказаними суб'єктами господарювання податків, зборів та обов'язкових платежів.

Література:

1. Веклич О.О. Екосистемний підхід оцінювання економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища: українська автентичність. *Економіка України*. — 2018. — № 4. — С. 63—75.
2. Голян В.А., Шубалий О.М. Трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності. *Фінанси України*. — 2015. — № 12. — С. 81—93.
3. Дзюбенко О.М. Фіскальний інструментарій вилучення лісоресурсної ренти в системі інвестиційно-інноваційного забезпечення відтворення лісових екосистем. *Агросвіт*. — 2017. — № 23. — С. 8—17.
4. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств" № 2497 від 10.07.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19>
5. Карпук А. Податкове регулювання лісокористування в сучасних умовах: волинські реалії та перспективи. *Агросвіт*. — 2011. — № 16. — С. 10—13.
6. Карпук А. Фіскальне регулювання лісокористування: пріоритети диференціації та диверсифікації. *Економіст*. — 2012. — № 7. — С. 52—54.
7. Карпук А.І. Економічне регулювання лісокористування в ринкових умовах: моногра-

фія / КМУ, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — Луцьк: Твердиня, 2012. — 490 с.

8. Котляревська Н. Вдосконалення оподаткування спеціального використання лісових ресурсів. *Вісник ТНЕУ*. — 2008. — № 4. — С. 66—75.

9. Холявка В.З. Коренева плата за деревину: інструмент лісової політики і екологізації лісового сектора економіки: монографія. — Львів, ЛА "Піраміда", 2005. — 240 с.

References:

1. Veklych, O.O. (2018), "Ecosystemic approach for estimating economic damage from environmental pollution: Ukrainian authenticity", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 4, pp. 63—75.
2. Holyan, V.A. and Shubalyu, O.M. (2015), "Transformation of the system of financial relations in the forest sector based on the principles of budget economy and self-sustainability", *Finansy Ukrayiny*, vol. 12, pp. 81—93.
3. Dzyubenko, O.M. (2017), "Fiscal instruments for collecting forest-resource rent in the system of investment-innovation support for the reproduction of forest ecosystems", *Ahrosvit*, vol. 23, pp. 8—17.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Laws of Ukraine on Stimulation of the Establishment and Activity of Family Farms", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19> (Accessed 05 Nov 2018).
5. Karpuk, A. (2011), "Tax regulation of forest management under the modern conditions: Volyn realities and prospects", *Ahrosvit*, vol. 16, pp. 10—13.
6. Karpuk, A. (2012), "Fiscal regulation of forest management: priorities of differentiation and diversification", *Ekonomist*, vol. 7, pp. 52—54.
7. Karpuk, A.I. (2012), *Ekonomichne rehulyuvannya lisokorystuvannya v rynkovykh umovakh* [Economic regulation of forest management under the market conditions], Tverdunya, Luts'k, Ukraine.
8. Kotlyarevs'ka, N. (2008), "Improvement of the taxation of the special use of forest resources", *Visnyk TNEU*, vol. 4, pp. 66—75.
9. Kholiyavka, V.Z. (2005), *Koreneva plata za derevynu: instrument lisovoyi polityky i ekolohizatsiyi lisovoho sektora ekonomiky* [The stumpage price for wood: an instrument of forest policy and ecologization of the forest sector of the economy], LA "Piramida", L'viv, Ukraine.
Стаття надійшла до редакції 15.11.2018 р.